

Littekens van recessies in een rigide arbeidsmarkt¹

Cockx, B., & Ghirelli, C. (2014). Scars of Recessions in a Rigid Labor Market. *FEB Working Paper 894*, Sherrpa, Faculty of Economics and Business Administration, Ghent University.

We bestuderen het effect van afstuderen tijdens een recessie op de professionele loopbaan tien tot twaalf jaar na intrede in de Vlaamse arbeidsmarkt. Laaggeschoolde jongeren die afstuderen tijdens een recessie werken en verdienen tien jaar na intrede jaarlijks gemiddeld ongeveer 4,6% (96 euro per maand) minder dan wanneer ze afstuderen tijdens hoogconjunctuur. Door de hoge minimumlonen in ons land wordt het uurloon nauwelijks beïnvloed. Hooggeschoolde jongeren die hun loopbaan opstarten in perioden van hoge werkloosheid, werken tien jaar later niet minder, maar ze verdienen gemiddeld wel 6% (178 euro per maand) minder dan wanneer zij intreden in goede tijden. Dit komt omdat ze in minder goed betaalde jobs terecht komen en blijven.

De dramatische impact van de Grote Recessie in 2008 op jeugdwerkloosheid heeft het debat doen opleven over de langetermijneffecten van afstuderen tijdens laagconjunctuur op de carrière van jongeren. Indien zulke langetermijneffecten zich manifesteren, is de maatschappelijke schade veel groter dan wanneer een recessie enkel op het moment zelf schade berokkent. Dan loont het meer de moeite om middelen te investeren die recessies helpen voorkomen, de impact ervan verkorten en die de maatschappelijke schade ervan verzachten. In deze studie onderzoeken we of afstuderen in Vlaanderen in tijden van hoge werkloosheid 'littekens' aanbrengt die de kansen op de arbeidsmarkt permanent verlagen.

Wat weten we al?

Verschillende wetenschappers hebben reeds voor andere landen een antwoord gezocht op onze onderzoeksvraag. Meestal besluiten deze studies dat jongeren die tijdens een recessie afstuderen langdurige negatieve effecten onder vinden op hun beroepsloopbaan. Ze maken echter ook duidelijk dat de omvang en de persistentie van deze negatieve effecten sterk afhangen van de bestudeerde uitkomst (tewerkstelling, uurloon, arbeidsinkomen, enzovoort), de

scholingsgraad van de jongere en de institutionele omgeving.²

Op de Noord-Amerikaanse arbeidsmarkt heeft intrede tijdens een recessie een verschillende invloed op de beroepsloopbaan al naargelang het scholingsniveau.³ Een jonge man die tijdens laagconjunctuur uit het hoger onderwijs afstudeert, verdient in het volgende jaar gemiddeld negen procent minder dan wanneer hij tijdens hoogconjunctuur de arbeidsmarkt betreedt. Dit verlies vermindert geleidelijk en verdwijnt ongeveer tien jaar na afstuderen. Hooggeschoolde jongeren verdienen minder omdat ze worden tewerkgesteld in minder goed betaalde jobs met minder carrièreperspectief, niet omdat ze minder

werken. Als de economie weer aantrekt, slagen deze jongeren er niet meteen in om de achterstand weg te werken, omdat de verworven vaardigheden in deze jobs niet allemaal nuttig zijn in de beter betaalde, meer passende jobs die ondernemingen op dat moment aanbieden. Toch slagen deze Noord-Amerikaanse jongeren erin om, via opleiding en transitie van de ene job naar de andere, over een tijdsspanne van tien jaar hun achterstand in te halen.

Voor Noord-Amerikaanse jongeren met hoogstens een diploma van middelbaar onderwijs heeft een recessie eveneens voornamelijk een negatief effect op het uurloon. Maar in tegenstelling tot hooggeschoolde jongeren is de loonhandicap al na een paar jaar weggewerkt. Dit komt omdat voor laaggeschoolde opleiding en langetermijncontracten veel minder belangrijk zijn dan voor hooggeschoolden. De Noord-Amerikaanse arbeidsmarkt voor laaggeschoolden werkt meer zoals een competitieve markt, waarin het loon snel schokken in vraag en aanbod opvangt.

De onderzoeksresultaten voor de Noord-Amerikaanse arbeidsmarkt kunnen we echter niet vergelijken voor andere landen. Dit komt omdat in Noord-Amerika werkgevers bij ontslag geen vergoeding verschuldigd zijn, omdat het minimumloon er zeer laag is, werkloosheidsuitkeringen beperkt zijn in de tijd en omdat vakbonden in vergelijking met andere landen een veel minder grote invloed hebben op het loonvormingsproces. De arbeidsmarkt is er dus veel *flexibeler* dan in andere landen. Dit betekent niet alleen dat werknemers er veel sneller ontslagen worden, maar ook dat ze na afdanking weer sneller aan de slag kunnen. In een rigide arbeidsmarkt is de werknemer beter beschermd tegen ontslag en kunnen werkgevers lonen minder makkelijk naar beneden aanpassen. Hierdoor dankt de werkgever minder snel af, maar wordt hij tegelijk kieskeuriger bij aanwerving. Dit verlaagt de mobiliteit op de arbeidsmarkt. Jongeren die omwille van een recessie niet onmiddellijk de gepaste baan vinden, hebben dan veel minder kans om na verloop van tijd door te stromen naar een adequate baan. De negatieve gevolgen van een recessie zijn daarom veel persistenter in een rigide dan in een flexibele arbeidsmarkt.

Genda et al. (2010) vinden inderdaad dat laaggeschoolden die tijdens laagconjunctuur in de rigide

Japanse arbeidsmarkt afstuderen tot twaalf jaar later een veel lagere tewerkstellingskans en arbeidsinkomen hebben dan wanneer ze afstuderen wanneer het goed gaat. Voor hooggeschoolden rapporteren ze dat de tewerkstellingskansen niet significant verschillen volgens het moment van afstuderen. Dat is zoals in Noord-Amerika. Maar, hoewel de impact van de conjunctuur op het arbeidsinkomen voor deze groep initieel minder groot is in Japan dan in Noord-Amerika, is deze veel persistenter: twaalf jaar na afstuderen is het arbeidsinkomen nog steeds significant lager.

Een recente studie van Kawaguchi en Murao (2014) vergelijkt de langetermijneffecten van recessies bij afstuderen op de werkloosheids- en tewerkstellingskansen van twintig OESO-landen. Deze studie bevestigt dat de negatieve effecten veel persistenter zijn in rigide dan in flexibele arbeidsmarkten, maar bestudeert niet het effect op lonen en maakt geen onderscheid naar scholingsgraad. In landen met een matige tot hoge arbeidsrigiditeit (Noorwegen, Zweden, Oostenrijk en Duitsland) rapporteren onderzoekers ook meer persistente effecten dan in Noord-Amerika, maar het gaat om partiële studies die telkens slechts één arbeidsmarktuitkomst of één deelgroep belichten. Ten slotte vermelden we de resultaten van twee studies die niet rijmen met de verwachting dat rigiditeit leidt naar meer persistentie. Eén studie (Gaini, Leduc & Vicard, 2012) rapporteert dat in Frankrijk, een land met nochtans een zeer rigide arbeidsmarkt, cohorten die tijdens perioden van hoge werkloosheid afstuderen enkel in de twee daaropvolgende jaren een lagere werkzaamheidsgraad kennen en geen enkel loonverlies lijden. De auteurs wijten dit aan het hoge minimumloon en de structureel hoge werkloosheidsgraad. Hierdoor gebruiken werkgevers werkloosheid minder dan in andere landen als een negatief signaal bij aanwerving. Een andere studie (Tumino & Taylor, 2013) vindt in de toch flexibele Britse arbeidsmarkt negatieve effecten die langer duren dan in landen met een stoeve arbeidsmarkt. De auteurs geven hiervoor geen verklaring.

Wat verwachten we voor Vlaanderen?

De Belgische arbeidsmarkt is één van de meest rigide in de OESO landen (Pérez & Yao, 2012; Kawaguchi & Murao, 2014). Dit betekent dat we

voor Vlaanderen een belangrijk littekeneffect van recessies mogen verwachten. Een interessant gegeven is dat de oorzaken van deze rigiditeit in België verschillen voor hoog- en laaggeschoolde werknemers (Cockx, 2013). Voor hooggeschoolde werknemers verklaart de hoge ontslagbescherming van bedienden in hoge mate deze rigiditeit. Laaggeschoolde werknemers met een arbeidersstatuut waren daarentegen, tot de invoering van het eenheidsstatuut op 1 januari 2014, helemaal niet goed beschermd tegen ontslag: één maand vooropzeg per schijf van vijf jaar anciënniteit tegenover drie en vijf maanden voor respectievelijk lagere en hogere bedienden. Voor laaggeschoolden maken vooral de hoge (sectorale) minimumlonen, en de genereuze (al dan niet tijdelijke) werkloosheidsuitkeringen de arbeidsmarkt stroever.

Het zijn vooral laaggeschoolde jongeren die slachtoffer zijn van de hoge minimumlonen in ons land. Hun productiviteit stijgt vaak niet uit boven de hoge loonkost veroorzaakt door deze minima. Het is bijgevolg voor werkgevers te duur om zulke jongeren aan te werven. Indien er zich een recessie aandient op het moment van schoolverlaten, wordt het loon niet beïnvloed, want dit is naar beneden toe begrensd. Bij gelijkblijvend loon en verminderde vraag blijven deze jongeren werkloos. Deze werkloosheid verlaagt vervolgens toekomstige tewerkstellingskansen. Dit komt omdat de jongeren vaardigheden verliezen⁴ en gedemotiveerd geraken, en omdat werkgevers de werkloosheidsduur vaak als een negatief signaal bij aanwerving gebruiken. De institutionele context versterkt dit mechanisme. In tegenstelling tot in de meeste andere landen hebben schoolverlaters in België na een wachtperiode recht op een uitkering, tot voor kort onbeperkt in de tijd.⁵ Bovendien is de intensiteit van de verplichte activering veel lager dan in andere landen (OECD, 2007; Cockx & Dejemeppe, 2012). Hierdoor worden werkloze jongeren in België veel minder aangezet om werk te zoeken dan elders. Daarnaast laat het genereuze stelsel van tijdelijke werkloosheid voor arbeiders werkgevers toe werknemers te binden aan hun bedrijf, waardoor 'outsiders', zoals jongeren die omwille van een recessie niet meteen aan de slag zijn kunnen gaan, minder tewerkstellingskansen krijgen. Dit stelsel laat werkgevers toe om bij tijdelijke vermindering van de economische activiteit hun werknemers zonder contractverbrekking tijdelijk minder uren te laten werken terwijl

ze van een uitkering genieten. Hoewel dit systeem er voor heeft gezorgd dat de werkloosheid tijdens de Grote Recessie in 2008 veel minder is toegenomen dan in andere landen, heeft dit ook een grote kostprijs, omdat werkgevers niet bijdragen naarmate ze hiervan gebruik maken en omdat het werknemers aan het bedrijf bindt. Hierdoor verlaagt de arbeidsmarkt mobiliteit. Hierdoor riskeert een laaggeschoolde jongere die tijdens een recessie de Belgische arbeidsmarkt betreedt, niet alleen op dat moment geen werk te vinden. Hij zal gedurende de hele beroepsloopbaan minder kansen krijgen op tewerkstelling. Dit contrasteert met de flexibele Noord-Amerikaanse arbeidsmarkt, waar de lonen tijdens laagconjunctuur wel zakken, maar wanneer de economie terug aantrekt, vinden ze weer snel het peil van voordien.

Voor hooggeschoolde jongeren zijn er andere oorzaken voor rigiditeit en is er bijgevolg een ander persistentiemechanisme. Minimumlonen zijn minder relevant, uitkeringen beschermen minder goed tegen het werkloosheidsrisico omdat ze naar boven toe begrensd zijn, en vóór 2012 bestond er geen stelsel van tijdelijke werkloosheid voor bedienden. De hoge ontslagbescherming en de verloning volgens anciënniteit is daarom de voornaamste hinderpaal voor de arbeidsmarkt mobiliteit. Indien hooggeschoolden tijdens een recessie intreden op de arbeidsmarkt vinden ze mogelijk geen passende betrekking. Maar in tegenstelling tot laaggeschoolden hebben zij de mogelijkheid om minder goed betaalde jobs met minder carrièrekansen te aanvaarden. Omwille van de beperkte mobiliteit zal het veel langer duren vooraleer ze de generaties kunnen bijbenen die in betere economische omstandigheden zijn afgestudeerd.

Welke data en methode?

Deze studie exploreert een unieke databank die survey- en administratieve gegevens aan elkaar koppelt. De basis vormt de SONAR longitudinale enquêtes van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen (SSL). De bevraging gebeurde op 23, 26 en/of 29 jaar telkens voor een representatieve steekproef van 3000 Vlamingen geboren in 1976, 1978 en 1980. Deze bevraging laat toe een gedetailleerd beeld te vormen van de schoolloopbaan en de socio-economische achtergrond van deze jongeren,

alsook, en dit is essentieel voor deze studie, van het moment waarop deze jongeren voor het eerst de arbeidsmarkt betreden. In principe bevatten deze enquêtes ook informatie over de arbeidssloopbaan, maar niet voor iedereen tot 29 jaar omdat de respons daalt over de tijd en omdat de 1978 cohorte niet op 29 jaar werd bevraagd. Bovendien bevatten de enquêtes geen volledige informatie over het verdiende loon. Daarom hebben we deze informatie vervolledigd door ze te koppelen aan de Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming. De Datawarehouse wordt door de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid (KSZ) beheerd en brengt sedert 1998 administratieve informatie bijeen afkomstig uit de verschillende instellingen voor Sociale Zekerheid.⁶ Deze gegevens laten ons toe om voor elk individu in de steekproef en voor elk jaar tussen 1998 en 2010 nauwkeurig te bepalen of ze al dan niet aan het werk waren, en, zo ja, als zelfstandige of als loontrekkende. Voor de loontrekkenden bevatten de data bovendien informatie over het jaarlijks bruto arbeidsinkomen, het aantal gewerkte uren (deeltijds of voltijds) en het gemiddelde uurloon. Daarnaast informeren ze ons jaarlijks of individuen al dan niet naar een andere provincie zijn verhuisd, of ze voor een ander bedrijf zijn gaan werken (maatstaf voor jobmobiliteit) en welk medianloon het bedrijf uitbetaalde in de voornaamste job (maatstaf voor jobkwaliteit).

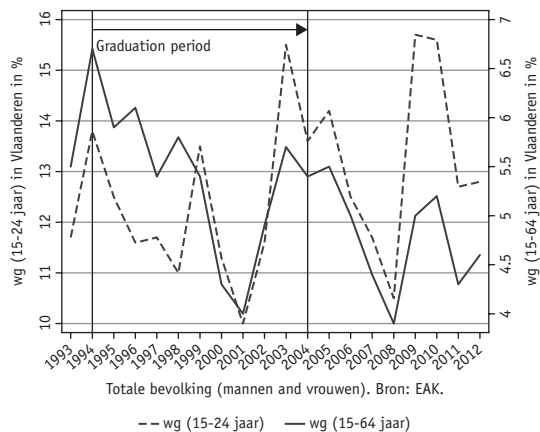
We weerhouden niet de volledige steekproef voor analyse. We selecteren enkel jongeren die *tussen 18 en 24 jaar* voor het eerst het onderwijs verlaten. Omwille van de schoolplichtleeftijd op 18 vormt de ondergrens geen beperking.⁷ We stellen de bovengrens omdat er slechts een heel klein aantal jongeren afstudeert na 24 jaar. Dit vermijdt meetfouten. We beschouwen enkel *mannen* omdat jonge vrouwen geregeld niet actief zijn: het is moeilijk om in de analyse met perioden van inactiviteit rekening te houden. Om de homogeniteit te bewerkstelligen en inconsistenties te voorkomen werd nog een klein aantal specifieke individuen uitgesloten.⁸ Uiteindelijk worden er 3514 waarnemingen gebruikt.

De provinciale werkloosheidsgraad volgens de Europese Arbeidskrachtentelling (EAK) in het jaar van afstuderen is onze maatstaf voor de economische conjunctuur. We baseren ons op de globale werkloosheidsgraad (15 tot 64 jaar) en niet op de jeugdwerkloosheidsgraad (15 tot 24 jaar), omdat deze laatste niet beschikbaar is op provinciaal niveau. In Figuur 1a vergelijken we van 1993 tot 2012 de evolutie van deze werkloosheidsgraden voor heel Vlaanderen. Zelfs indien het niveau en de variabiliteit van de jeugdwerkloosheidsgraad veel hoger is, zien we dat de tijdsevolutie zeer gelijkaardig is. Het doet er bijgevolg niet zo toe welke maatstaf we gebruiken.

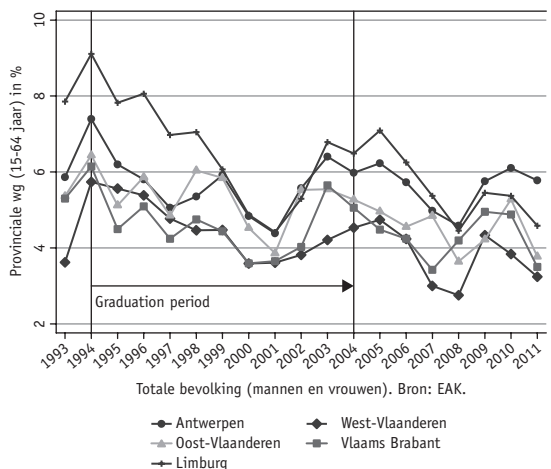
Figuur 1.

De evolutie van Vlaamse en provinciale werkloosheidsgraden (wg)

Figuur 1a. Vlaanderen

Figuur 1b. Provincies

Figuur 1b plot de evolutie van de *provinciale* werkloosheidsgraden in dezelfde periode. De jongeren in onze steekproef betreden de arbeidsmarkt voor het eerst tussen 1994 en 2004,⁹ periode tussen de twee verticale lijnen in de figuur. Onze methode gebruikt de differentiële evolutie van de werkloosheidsgraad tussen provincies om het langetermijneffect van recessies te identificeren. Uit de figuur blijkt dat een recessie plaatsvindt in het begin en op het einde van deze periode, en dat de evoluties tussen provincies niet volledig parallel zijn. Bovendien tonen we in ons onderzoek aan dat de conjunctuur niet het *moment* noch de *plaats* van afstuderen significant beïnvloedt. Dit garandeert dat de partiële correlatie tussen de hogergenoemde uitkomstvariabelen en de provinciale werkloosheidsgraad op moment van afstuderen niet de variatie in de samenstelling van de afstudeercohorten over conjunctuur en provincies reflecteert. Hierdoor mogen we de correlatie causaal interpreteren.

Wat zijn onze bevindingen?

Eerder argumenteerden we waarom een recessie bij intrede op de arbeidsmarkt verschillende langetermijneffecten op de beroepsloopbaan sorteert al naargelang het scholingsniveau. We voerden daarom een aparte analyse uit voor jongeren die hoogstens onderwijs van het secundair niveau hebben gevolgd en hogeropgeleiden. We rapporteren voor elke weerhouden arbeidsmarktuitkomst het effect van een verhoging van de werkloosheidsgraad bij intrede op de arbeidsmarkt met één procentpunt. We meten deze effecten vanaf één jaar na intrede tot tien jaar nadien voor hogeschoolden en twaalf jaar nadien voor laaggeschoolden. In de periode 1994-2010 steeg de provinciale werkloosheidsgraad tijdens recessie gemiddeld met 1,4 procentpunten en tijdens de Grote Recessie in 2008 met 1,6 procentpunten. De lezer die de hieronder gerapporteerde bevindingen wil vertalen naar effecten van een typische recessie, dient deze effecten dus met 1,4 te vermenigvuldigen. De cijfers die we in de samenvatting vermelden werden op deze wijze verkregen.

Laaggeschoolden

In figuur 2 geven we voor een reeks basisuitkomsten de effecten weer van een verhoging van de

werkloosheidsgraad met één procentpunt bij intrede van laaggeschoolden op de Vlaamse arbeidsmarkt. De volle zwarte lijnen tonen de puntschattingen van de effecten. De zone tussen de twee stippellijnen duidt het 95% betrouwbaarheidsinterval aan: het werkelijk effect bevindt zich met 95% kans in deze zone.

Het toppaneel in de figuur toont aan dat de effecten op de tewerkstellingskansen over het algemeen niet groot zijn en nauwelijks significant verschillen van nul. Het suggereert echter wel dat een stijging met één procentpunt van de werkloosheidsgraad bij afstuderen de kans dat een jongere één jaar nadien als zelfstandige werkt met 3,6 procentpunten verhoogt, gedeeltelijk ten koste van loonarbeid, maar het effect is slechts significant op het 10% niveau. De zogenaamde push-hypothese is hiervoor een mogelijke verklaring (Fairlie, 2013; Yu, Orazem & Jolly 2013). Deze stelt dat een recessie werkzoekenden, omwille van een tekort aan jobs in loondienst, naar zelfstandige activiteit duwt. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat sommige werkgevers in perioden van laagconjunctuur hun macht misbruiken om kwetsbare laaggeschoolde jongeren een pseudo-zelfstandig statuut op te dringen (European Commission, 2010). Pseudo-zelfstandigen werken gedwongen voor één opdrachtgever en zijn dus in feite in loondienst. Voor de werkgever is een zelfstandigenstatuut interessanter omdat het niet aan het minimumloon en aan lagere sociale lasten is onderworpen. Het effect is van korte duur. Drie jaar na afstuderen verschilt het nauwelijks van nul.

In het middenpaneel van figuur 2 zien we dat het uurloon nauwelijks wordt beïnvloed, maar dat het jaarlijks aantal gewerkte uren in loondienst persistent lager is. In het eerste jaar na intrede op de arbeidsmarkt is het aantal gewerkte uren in loonarbeid per procentpunt verhoging van de werkloosheidsgraad 4,4 procent lager. Daarna vermindert dit effect lichtjes tot -2,5 à -3 procent drie tot twaalf jaar na afstuderen. Het effect op het arbeidsinkomen is de som van voornoemde effecten en weerspiegelt daarom bijna volledig dit op de gewerkte uren. Tien jaar na afstuderen verdient een jongere die tijdens een recessie afstudeert 4,6 procent minder dan wanneer hij afstudeert tijdens hoogconjunctuur.¹⁰ Hierdoor verliest hij bruto gemiddeld 96 euro per maand.¹¹

Uit het onderste paneel kunnen we afleiden dat het effect op gewerkte uren bijna volledig resulteert in een vermindering in voltijds gewerkte uren en nauwelijks in deeltijds. Het aantal deeltijds gewerkte uren verhoogt enkel significant in het jaar dat volgt op een recessie.

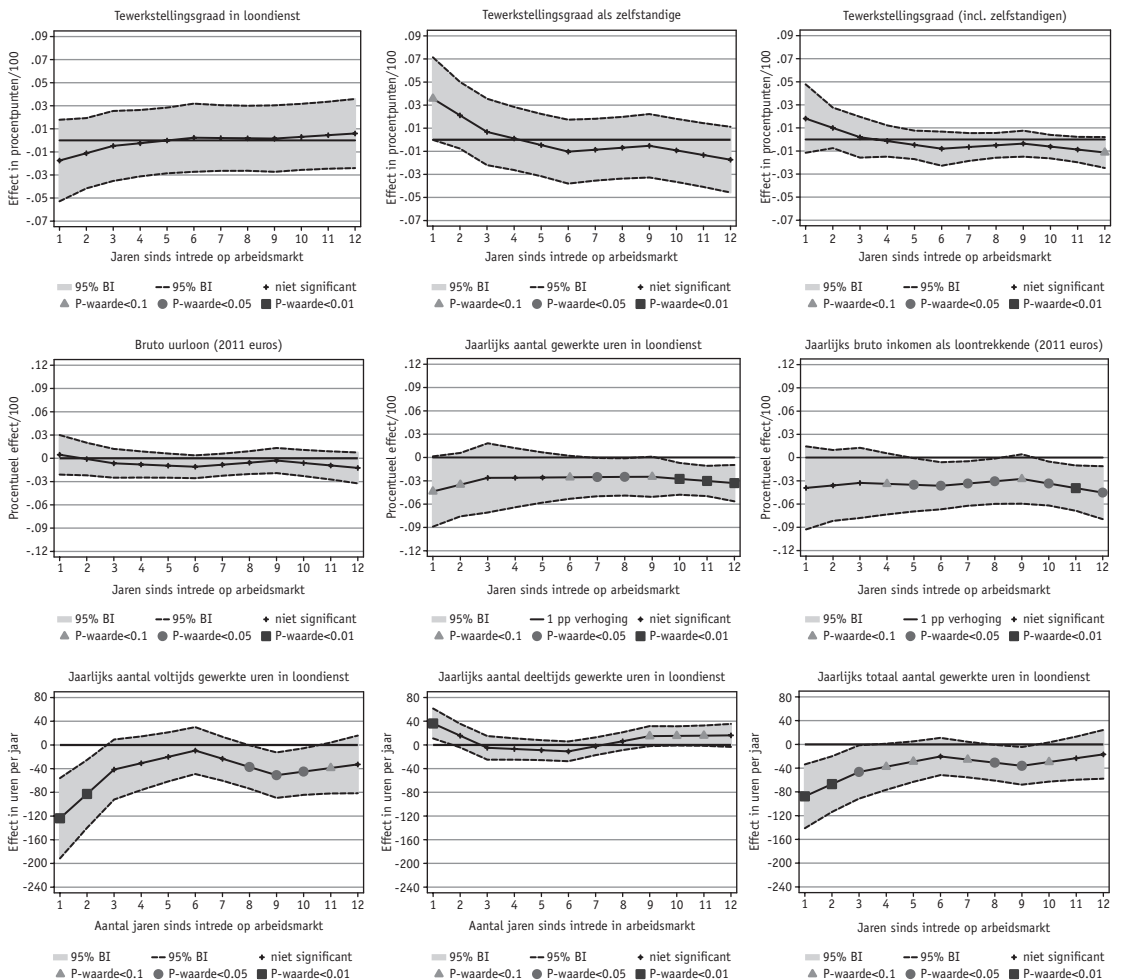
Deze bevindingen ondersteunen de hypothese dat het minimumloon een loondaling verhindert voor laaggeschoolde jongeren en dat een recessie op het moment van afstuderen vooral de kans op werkloosheid verhoogt. Ze bevestigen ook de hypothese dat perioden van werkloosheid in het begin van

de carrière leiden naar een blijvende verhoogde kans op werkloosheid later in de carrière. Dit staat in scherp contrast met de louter kortetermijneffecten, voornamelijk op lonen, die onderzoekers in de flexibele Noord-Amerikaanse arbeidsmarkt vinden.

Ons onderzoek toont verder nog aan dat recessies bij afstuderen geen invloed hebben op de job- en de geografische mobiliteit, maar dat een verhoging met één procentpunt van de werkloosheidsgraad bij afstuderen het mediaanloon in rekruterende bedrijven tot twaalf jaar nadien significant met ongeveer 1,5% verlaagt. Dit suggereert dat littekens

Figuur 2.

Effect van een verhoging met één procentpunt van de werkloosheidsgraad bij intrede op de basisuitkomsten voor laaggeschoolden

van recessies niet alleen door meer werkloosheidsperiodes in het begin van de beroepsloopbaan veroorzaakt worden, maar ook door werk te aanvaarden van lagere kwaliteit. Dit laatste komt omwille van de minimumlonen niet onmiddellijk tot uiting in het loon, maar wel in het hogerge-noemde mediaanloon. Dit is bovendien ook compatibel met het kleine (niet-significante), maar groeiende negatieve effect op het uurloon. In een gevoeligheidsanalyse wordt dit negatieve effect trouwens significant verschillend van nul vanaf zeven jaar na afstuderen. Dit zou erop wijzen dat laaggeschoolde jongeren die tijdens hoogconjunctuur afstuderen tewerkgesteld worden in betere jobs waarin het loon aan een hoger ritme met de anciënniteit stijgt.

Hooggeschoolden

Figuur 3 rapporteert de basisresultaten voor de hooggeschoolden. Uit het toppaneel kunnen we afleiden dat een verhoging met één procentpunt van de werkloosheidsgraad bij afstuderen de jaarlijkse tewerkstellingskans in het eerst daaropvolgende jaar significant met 1,5 procentpunten verlaagt. Dit effect stijgt geleidelijk over een periode van vijf jaar naar nul, niveau waarop het zich stabiliseert in de volgende vijf jaar. Omdat de schattingen onnauwkeurig zijn, is het moeilijk om dit toe te wijzen aan een verlaging van loonarbeid dan wel van zelfstandige activiteit. Volgens de puntschattingen ligt het gedurende de eerste twee jaren aan loonarbeid en de volgende drie jaren aan zelfstandige activiteit. Hoe dan ook zijn de effecten op de tewerkstellingskansen relatief klein. Dit ligt in lijn van de verwachtingen: hooggeschoolden zijn omwille van hun hogere productiviteit meer in trek dan laaggeschoolden.

In tegenstelling tot laaggeschoolden vinden we dat een verhoging met één procentpunt van de werkloosheidsgraad bij afstuderen het bruto uurloon in het daaropvolgende jaar met 2,3% vermindert (middenpaneel van figuur 3). Bovendien stijgt de loonkorting gestadig met ervaring op de arbeidsmarkt: tien jaar later is deze toegenomen tot -4,4%. Dit betekent dat een jongere die tijdens een recessie afstudeert 6,0% minder verdient dan wanneer hij tijdens hoogconjunctuur afstudeert.¹² Hierdoor verliest hij bruto gemiddeld 178 euro per maand.¹³

Een recessie noopt hooggeschoolden dus om jobs van lagere kwaliteit en wellicht beneden hun niveau te aanvaarden. Ons onderzoek toont inderdaad aan dat het mediaanloon van het rekruterende bedrijf gemiddeld en persistent per procentpunt met 3,3% vermindert. Omwille van de rigide arbeidsmarkt en, meer in het bijzonder, van de strikte ontslagbescherming (zie sectie 2), is er weinig job-mobiliteit en verliezen deze jongeren definitief de kans om in jobs met betere carrièreperspectieven te worden aangeworven. Dit is bovendien consistent met de studie van Baert, Cockx en Verhaest (2013) die aantoont dat jongeren die een job aanvaarden beneden hun niveau jarenlang vastraken in deze jobs zonder door te stromen naar jobs die in overeenstemming zijn met hun kwalificatieniveau. Een gevolg van dit alles is dat de negatieve impact van een recessie op het loon met arbeidsmarktervaring groeit in plaats van afneemt, zoals in de meer flexibele Noord-Amerikaanse arbeidsmarkt.

Het middenpaneel van figuur 3 toont verder dat één procentpunt verhoging van de werkloosheidsgraad bij intrede op de arbeidsmarkt in het daaropvolgende jaar het aantal gewerkte uren in loondienst met 3,5% vermindert. Dit negatieve effect is na drie jaar volledig verdwenen. Uit het onderste paneel kunnen we afleiden dat dit lager aantal gewerkte uren bijna volledig toe te schrijven is aan een vermindering van de voltijds gewerkte uren.¹⁴ Dit betekent dat hooggeschoolde jongeren die jobs beneden hun kwalificatieniveau weigeren tijdelijk werkloos worden. In tegenstelling tot voor laaggeschoolden leidt dit voor deze groep niet tot een persistent hoger werkloosheidsrisico. Het verhoogt eerder de kans om in jobs van lagere kwaliteit te werken.

Wat kunnen we hieruit leren?

In dit onderzoek bestudeerden we de langetermijneffecten van intrede op de Vlaamse arbeidsmarkt tijdens een recessie. We stelden dat de Vlaamse arbeidsmarkt zeer rigide is en dat de oorzaken voor deze rigiditeit verschillen volgens scholingsniveau. Voor hooggeschoolden ligt de zeer strikte ontslagbescherming aan de oorsprong, terwijl dit voor laaggeschoolden eerder een gevolg is van de hoge minimumlonen en het genereuze stelsel van (tijdelijke) werkloosheidsuitkeringen. Deze rigiditeit

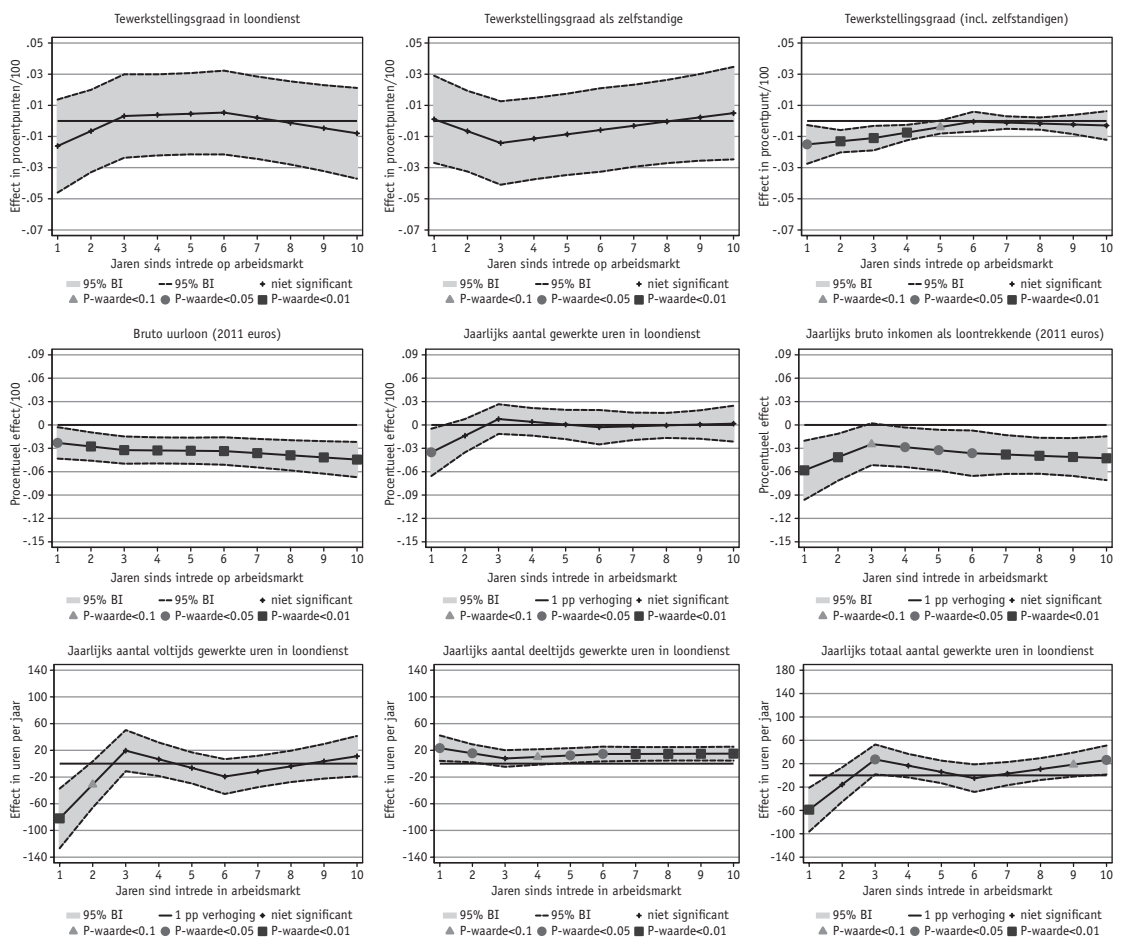
leidt tot een hogere persistentie van de bestudeerde effecten dan in een flexibele arbeidsmarkt. Aangezien de oorzaken van deze rigiditeit verschillen volgens scholingsniveau, genereert telkens een ander mechanisme deze persistentie. Het onderzoek vindt dan ook veel duurzame negatieve effecten van laagconjunctuur bij intrede op de Vlaamse arbeidsmarkt dan op de veel flexibelere Noord-Amerikaanse. Bovendien stellen we vast dat het uurloon voor laaggeschoolden nauwelijks beïnvloed wordt en dat de effecten voor deze groep zich bijna volledig manifesteren in een permanent hogere kans op werkloosheid. Hooggeschoolden vinden daartegen wel werk, maar worden minder goed betaald. Omdat het loon in deze onderbetaalde jobs

minder sterk stijgt met de anciënniteit, neemt de loonkloof met de jaren toe. Dit contrasteert sterk met de Noord-Amerikaanse arbeidsmarkt waar laaggeschoolden slechts tijdelijk een loonverlies incasseren en nauwelijks lagere tewerkstellingskansen hebben. De hooggeschoolden ondervinden er ook loonverlies maar weten dit na ongeveer tien jaar goed te maken.

We besluiten dat arbeidsmarkt rigiditeit negatieve gevolgen van recessies versterkt en bijgevolg ook de fundamenteel onrechtvaardige ongelijkheid tussen generaties die al dan niet de pech hadden om de arbeidsmarkt te betreden tijdens een recessie. Een flexibilisering van de Vlaamse (Belgische)

Figuur 3.

Effect van een verhoging met één procentpunt van de werkloosheidsgraad bij intrede op de basisuitkomsten voor hooggeschoolden

arbeidsmarkt is daarom dringend aan de orde. Maar dit wil daarom niet zeggen dat we alle sociale verworvenheden moeten afschaffen. Het betekent wel dat we verder werk moeten maken van een structurele vermindering van de werkgeversbijdragen op de lage lonen om de negatieve impact van het minimumloon op laaggeschoolde jongeren op te vangen. Het impliceert ook dat we de activering van werklozen verder moeten intensifiëren, dat we ervoor moeten zorgen dat werkgevers voor het systeem van tijdelijke werkloosheid betalen volgens de mate waarin ze er gebruik van maken, en dat het zwaartepunt van een systeem van ontslagvergoedingen geleidelijke moet verschuiven naar een efficiënt werkverzekeringsstelsel (zie Cockx, 2013; Cockx & Van der Linden, 2009, 2013).

Bart Cockx
Corrina Ghirelli
SHERPPA, Universiteit Gent

Noten

1. Dit is een samenvatting van de studie van Cockx en Ghirelli (2014). We danken het Bijzonder Onderzoeksfonds van de Universiteit Gent en de Nationale Bank (project code 05Y00110) voor de financiering van dit onderzoek, en het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen en de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid voor de data.
2. De lezer vindt in Cockx en Ghirelli (2014) een meer uitgebreide samenvatting van en de verwijzingen naar het bestaande onderzoek.
3. Zie Genda, Kondo en Ohta (2010) voor een vergelijking al naargelang het scholingsniveau. Oreopoulos, von Wachter en Heisz (2012) bestuderen de effecten voor jongeren die afstuderen uit het hoger onderwijs.
4. Noteer dat dit aspect minder belangrijk is voor laaggeschoolde jongeren.
5. Sinds 1 januari 2012 is het recht op uitkering voor niet-preferentiële samenwonende schoolverlaters beperkt tot drie jaar.
6. De KSZ waakt over de anonimiteit van deze gegevens en zorgt ervoor dat de gegevens volledig in overeenstemming zijn met de wetgeving ter bescherming van de privacy van personen.
7. Noteer dat de kleine groep jongeren die vanaf 16 jaar in het systeem van deeltijds onderwijs zitten weerhouden worden, maar ten vroegste vanaf 18 jaar indien ze op dat moment het deeltijdse onderwijs verlaten hebben.

Volgens de data zijn er enkele individuen die niet meer schoollopen vóór ze 18 worden. Deze individuen werden niet weerhouden in de analyse.

8. Zie Cockx en Ghirelli (2014) voor meer details.
9. 1994-2001 voor de laaggeschoolden en 1997-2004 voor de hooggeschoolden, dus telkens acht jaar.
10. Tien jaar na afstuderen is het inkomensverlies 3,3% per procentpuntstijging van de werkloosheidsgraad. Aangezien de werkloosheidsgraad in een typische recessie met 1,4 procentpunten toeneemt, daalt het inkomen in laagconjunctuur met 4,6% (= 3,3x1,4) ten opzichte van hoogconjunctuur.
11. Een laaggeschoolde jongere verdient tien jaar na afstuderen gemiddeld 2096 euro per maand. Een daling van het inkomen met 4,6% impliceert een verlies van 0,046x2096euro = 96 euro.
12. Tien jaar na afstuderen is het inkomensverlies 4,4% per procentpuntstijging van de werkloosheidsgraad. Aangezien de werkloosheidsgraad in een typische recessie met 1,4 procentpunten toeneemt, daalt het inkomen in laagconjunctuur met 6,0% (= 4,4x1,4) ten opzichte van hoogconjunctuur.
13. Een hooggeschoolde jongere verdient tien jaar na afstuderen gemiddeld 2968 euro per maand. Een daling van het inkomen met 6,0% impliceert een verlies van 0,06x2968 euro = 178 euro.
14. We stellen ook een klein, maar permanent effect op de deeltijds gewerkte uren vast.

Bibliografie

- Baert, S., Cockx, B., & Verhaest, D. (2013). Overeducation at the Start of the Career: Stepping Stone or Trap? *Labour Economics*, 25, 123-140.
- Cockx, B., (2013), Jeugdwerkloosheid in België. Diagnose en sleutelremedies. *Over.Werk, Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 23(4), 101-112. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie/Uitgeverij Acco.
- Cockx, B., & Dejemeppe, M. (2012). Monitoring job search effort: An evaluation based on a regression discontinuity design. *Labour Economics*, 19(5), 729-737.
- Cockx, B., & Ghirelli, C. (2014). Scars of Recessions in a Rigid Labor Market. *FEB Working Paper 894*, Sherppa, Faculty of Economics and Business Administration, Ghent University.
- Cockx B., & Van der Linden, B. (2009). Flexizekerheid in België. Een voorstel gebaseerd op economische principes. *Over.Werk, Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 19(2), 50-61. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie/Uitgeverij Acco.
- Cockx B., & Van der Linden, B. (2013). Quelle protection de l'emploi en Belgique? *Regards économiques*, Focus. April 19.

- European Commission (2010). *Self-Employment in Europe 2010*. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit D.2.
- Fairlie, R. W. (2013). Entrepreneurship, Economic Conditions, and the Great Recession. *Journal of Economics & Management Strategy*, 22(2), 207-231.
- Genda, Y., Kondo, A., & Ohta, S. (2010). Long-Term Effects of a Recession at Labor Market Entry in Japan and the United States. *Journal of Human Resources*, 45(1), 157-196.
- Gaini, M., Leduc, A., & Vicard, A. (2012). A scarred generation? French evidence on young people entering into a tough labour market. *Working Paper G 2012/5*, Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques (INSEE), DESE.
- Kawaguchi, D., & Murao, T. (2014). Labor Market Institutions and Long-Term Effects of Youth Unemployment. *Discussion Paper 8156*, IZA, Bonn.
- OECD (2007). *Activating the Unemployed: What Do Countries Do*. In: *Employment Outlook*. Chapter 5, 207-242. Paris, OECD.
- Oreopoulos, P., von Wachter, T., & Heisz, A. (2012). The Short- and Long-Term Career Effects of Graduating in a Recession. *American Economic Journal: Applied Economics*, 4(1), 1-29.
- Pérez, E., & Yao, Y. (2012). Can Institutional Reform Reduce Job Destruction and Unemployment Duration? Yes it Can. *IMF Working Papers 12/54*, International Monetary Fund.
- Tumino, A., & Taylor, M. (2013). The labour market impacts of leaving education when unemployment is high: evidence from Britain. *ISER Working Paper Series 12*, ISER, University of Essex.
- Yu, L., Orazem, P., & Jolly, R. (2014). Entrepreneurship over the business cycle. *Economics Letters*, 122(2), 105-110.